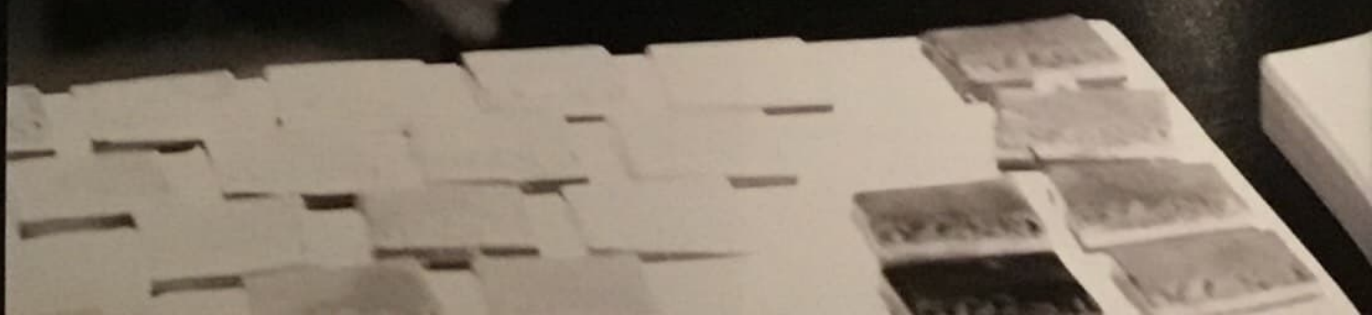

Från kall lera till varmt kakel

**ANNIKA
SVENSSON**

Hon håller till i ett industriområde och hennes arbete är ofta tungt och kallt. Men hennes produkter, kakelugnarna, sprider värme och trivsel hos dem som köper. Frökapslar och växtdelar ger ofta idéer till utsmyckning, och kraft samlar hon i fågelsången på landet. Möt Annika Svensson! Med målmedvetenhet och idogt arbete har hon banat sig en egen väg bland landets keramiker.

»Det tog åtta år innan jag sålde min första kakelugn, jag höll på att bli ganska less.«

• Den turkosa och dekorerade ytan döljer en insida av tegel och lerbruk. Varje kakel är på baksidan försedd med en ram av samma lergudslera. Den kallas steg eller romp och är en förutsättning för att kakelugnen ska låta sig muras upp och eldas.

ANNIKA SVENSSON

Född: Strax utanför Varberg, 1970.

Bor: Lägenhet i Haga, Göteborg.

Familj: Sambo och två så gott som vuxna barn.

Motto: Att hitta en bra balans. Lagom är ett bra ord, fast lite fullt.

Fritiden: Flyter samman med yrket. Men styrketräning är ett måste för att klara det tunga jobbet som keramiker.

Favoritplats: Verandan på lantstället, där fåglarna sjunger.

Äter: Ordentlig frukost.

Lyssnar på: Carla Bruni, melodic rock och ljudböcker för att maskera ventilationsbruset i verkstaden.

Tittar på: Detaljer

▲ Kakelugnsmodell i nätt format med två rökkanaler. De större har fem.

▲ Frökapslar gav Annika idén till mönstret.

TEXT JONATAN MÅLM
FOTO MARTIN GUSTAVSSON

DET KÄNNS på något sätt som en paradox. Lokalen ligger i ett industriområde i Västra Frölunda. Industriområden är ju som de är. Vägen går över en lastkaj. Trappan är av plåt med ett diagonalt ruttmönster på. Fläkttrummor lindade med folieklädd isolering och hönsnät går kors och tvärs i taket; det hörs ett brus. Det kalla lysrörsljuset ger inga skuggor, men på en av alla dörrar sitter en skylt: Studio Fältspat.

Det som tillverkas här inne är minst av allt kantigt, kyligt och själlöst. Här inne tillverkas bland annat kakelugnar. Pjäser vars former är organiska och svängiga, som havsdjur på disco. Skulpturer, som efter montering ger samma ryktbart goda värme som kakelugnar gjort sedan 1700-talet.

En är turkos som vattnet på ett vykort från Grekland. Hela ytan liksom luckan och spjällarmen är täckt med små snirkliga stjärnformer; uppförstorade frökapslar från en blomma.

VI HAR KOMMIT till Annika Svenssons ateljé. Hon delar den med fyra andra keramiker. Vänner sedan tiden på högskolan för design och konsthantverk, HDK. Därifrån tog hon sin examen 1997, med just en kakelugn som examensarbete. Lovorden, utmärkelserna och stipendierna kom genast. Men drömmen att få sälja ugnarna dröjde med att slå in.

– Det tog åtta år innan jag sålde min första kakelugn, jag höll på att bli ganska less. Alla sa att det låg rätt i tiden, men så länge ingen köpte kunde jag inte uppleva det så. Men allt har sin tid, och till sist hade mina ugnar varit så pass exponerade att tiden var mogen.

I DAG HAR hon ett halvt dussin sålda, och nästan lika många står utplacerade på utställningar och i butiker. Säljer hon två på ett år har hon årsinkomsten fixad. Ett kontrakt sörjer för att hon får betalt både i början av arbetet, i mitten och när ugnen är monterad och klar. Annars skulle maten hinna sina i skafferiet, eftersom det tar åtskilliga månader att färdigställa en ugn.

Bara reliefmönstret till den turkosa

ugnen fyllde tre veckor av Annikas liv. Tekniken är gammal och omständlig. Det finns fler som använder den, men inte många som skulle täcka flera kvadratmeter med den.

Så här går det till: I Indien finns en speciell lusart, som suger sav från vissa träd. Sen utsöndrar den ett sorts kladd, som förädlas till schellackflingor. Dessa flingor löser man i sprit. Schellacklösningen är en förutsättning för klassisk polityr av ädla trä möbler, och för isolering av feta kvistar före målning. I keramikverkstaden stryks denna animaliska lack på ett uppritat mönster på torr lera. När man sedan stryker över leran med fuktig svamp, framträder en skarp relief. Den olackade leran låter sig borttorkas medan mönstret skyddas av lacken.

MEN NÄR ANNIKA kommit så här långt har hon redan gjort det yngsta jobbet. Hon har två metoder för att göra kakelugnar. De friaste och mest sålbara bygger hon upp som en stor kassapappa från golvet, och skär sedan ner i dem. Hon visar bilder på processen, och de komponeras av modet

»Jag påverkas av allt jag ser och vill att mina ugnar ska vara kopp-lade till 2000-talet.«

att bygga på detta sätt. Skulle man ge sig på detta utan fullständig kontroll skulle det lätt kunna sluta med en barbakollaps.

– Jag tror att det går för att jag är så naiv och nyfiken. Men jag medger att jag sover skönare om nätterna då jag bygger kakelugnar på det andra sättet.

DET ANDRA SÄTTET, det går ut på att kavlad lera trycks ut i gipsformar. Därmed följer ugnarna samma grundform, medan ytan dekorerar på olika sätt för att variera uttrycket. Ibland anlitas Annika för att tillverka ersättningskakel för antika ugnar med saknade delar. Till meriterna hör en omfattande komplettering av en gammal kakelugn hos Göran Persson och Anitra Steen.

– Det känns meningsfullt att komplettera en antik ugn så den går att använda igen, men det känns inte som om det

skulle vara någon större charm med att göra en kopia av en gammal. Jag påverkas av allt jag ser och vill att mina ugnar ska vara kopplade till 2000-talet. Alla mina kakelugnar har ett eget tema, där jag funnit min inspiration.

INSPIRATIONEN KAN VARA frökapslar eller björnmossa. Eller eklöv och ekollon. Annika genomförde under 2009 ett stort beställningsarbete för Fullersta Gård i Huddinge. På fasaden fann hon gårdens gamla vapen, som inspirerade henne att plocka ekollon och blad för att med dessa göra avtryck i gipsformarna. Den ljusst gröna kakelugnen representerar nu 2000-talet, jämte kakelugnar från de tre tidigare århundradena av kakelugnens historia. Kakelugnen resulterade i en rektangulär kruka med samma ekbladsmönster. Första gången Annika formgivit en produkt hon inte tillverkar själv.

– Det är ett annat sätt att tänka. När jag producerar själv fortsätter jag att utveckla hela tiden. Nu fick jag bestämma den exakta formen, och sedan lämna över ett original. Och den tysta kunskapen i mina händer fick jag försöka överföra med ord.

KRUKAN MED EKBLADSMÖNSTER kommer att säljas unikt på Fullersta Gård. Nyligen var hon där och lämnade hela resultatet av en intensiv arbetsperiod till en utställning.

Annika tycker om att växla mellan kakelugnar, stora offentliga utsmyckningar och färgstarka föremål på en glidande skala mellan blomma och kärl. Att integrera sin organiska keramik i arkitektur är en spännande utmaning, tycker hon. Till exempel genom att mjuka upp stela, symmetriska rum med stora keramiska installationer som ser ut att rinna.

Tillsammans med två keramikerkollegor och en arkitekt tilldelades hon tredjepris i tävlingen och utställningen Bod2010, där ett flertal arkitekter och hantverkare bidragit med friggebodar av många slag. Om mänskliga förebilder finns, så är Gaudi och Hundertwasser två som visat att man kan jobba med organiska former i stora format.

FRAMGÅNGEN OCH EFTERFRÅGAN kom till slut, tack vare att Annika rustat sig med en kraftfull envishet och vilja att jobba på.

Bara att genomföra en högskoleutbildning med småbarn känns starkt. Att sedan bestämma sig för att bryta mark och tillverka kakelugnar, söka kunskap, finna den, och ihärdigt hålla på tills marknaden öppnar sig. Nu har den gjort det. Hon har levererat ugnar både till privatpersoner och offentliga miljöer i Sverige och utomlands.

Ugnarna monterar hon ofta själv, på traditionellt vis med röckanaler i tegel och med fogar av lerbruk.

FÖR ETT PAR år sedan blev hon utsedd till bästa utställare på Göteborgs konsthantverksmarknad, numera kallad Upmarket. Hon är med i Konsthantverkarna i Stockholm och var en av dem som drog igång Nääs Konsthantverk. Konstutställningar och mässor är två sätt att visa sig, där det senare givit fler ringar på vattnet. Andra brödjobb behövs inte längre, keramiken ger vad som krävs. Trots att även sambon valt en mer kulturell och mindre ekonomiskt säker bana; han är barnboksillustratör.

ANNIKA FRAMSTÅR SOM mycket målmedveten och ambitiös. Typen som inte sprider stora ord omkring sig, men jobbar på tills hon kommit dit hon vill. Blommor och blad kan hon titta på vid sommarstället på Falbygden. Stadsdelen Haga, där hon bor, är pittoresk så det räcker. När hon åker till verkstaden är det för att producera.

– Det är praktiskt och enkelt, det finns ingenting som hindrar. Jag kan vara där dygnet runt, även om det är lite mystiskt och ödsligt på lördagkvällar. Det händer att det blinkar blåljus i krokarna.

ANNIKA TRIVS MED att dela verkstad med andra, och lastbryggan är en god vän då lera ska in och keramik ut. På det hela taget en bra plats att förtjäna sitt levebröd på, om man som hon formulerar sin idé om estetik och funktion med tysta händer mot kletig lera.

Hon har onekligen lyckats med konststycket att skriva ytterligare en sida i historien om den svenska kakelugnen, där förhållandet mellan traditionell kunskap och driften att skapa något nytt känns okonstlat och självklart. Sina drömmar om framtiden vill hon inte berätta om, men det är högst troligt att hon når dem. Hon verkar vara sådan. ♦

ANNIKAS ELDNINGSRÅD

När Annika Svensson säljer en kakelugn skickar hon alltid med anvisningar för hur den ska användas. Det här »reglerna för eldning« kommer ursprungligen från C. E. Lenander, Västervik 1916.

- När brasan tändes bör spjället vara fullt öppet.
- Veden tändes lättare och brasan brinner jämnare, om veden lägges på ett underlag bestående av ett tvärlagt vedträ eller två korslagda träer eller en s.k. vedbock av järn, än om den reses.
- När veden fattat väl eld stänges innerluckorna och öppnas draghålen i luckorna. Här efter tillskjuts spjället så mycket, att brasan brinner tyst, dock med aktgivande på att ingen röklukt uttränger ur eldstaden.
- När brasan är till hälften utbrunnen, öppnas spjäll och luckor, och brasan omröres så att bränderna bliva liggande ovanpå glöden. Här efter stängs luckorna åter och spjället tillskjutes i sitt förre läge.
- När brasan brunnit ut, omröres glödhögen, på det att ingen brand må lämnas kvar bland glöden. Här efter stängs luckorna, och spjället skjutes så långt som kan ske, utan att os kännes ovanför luckorna.
- Efter några minuter och sedan ingen blå låga mera synes ovan glöden, stänges spjället helt. Önskar man sedan påskynda rummets snabba uppvärmning, kan man öppna luckorna så att värmen från den röda glöden och eldstaden strömmar ut i rummet. De glödande kolen osa nämligen ej, då de är så relativt utbrända.
- Eldstaden hålles alltid ren från aska, som hindrar förbränningen.